

Kielce, 29.05.2024 r.

dr hab. prof. UJK Jolanta Kępa-Mętrak
Instytut Mediów, Dziennikarstwa i Komunikacji Społecznej
Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach

**Recenzja osiągnięć naukowych doktora Konrada Knocha
w związku z postępowaniem w sprawie nadania stopnia doktora habilitowanego
w dziedzinie nauk społecznych
w dyscyplinie nauki o komunikacji społecznej i mediach**

1. Informacje o Kandydacie do stopnia naukowego doktora habilitowanego

Konrad Knoch jest z wykształcenia historykiem. W 2002 r. ukończył studia magisterskie w zakresie historii ze specjalnością nauczycielską na Uniwersytecie Gdańskim. W tej samej uczelni, na Wydziale Filologiczno-Historycznym 9 grudnia 2011 r. uzyskał stopień doktora nauk humanistycznych w zakresie historii, specjalność historia XX wieku. Podstawą uzyskania stopnia doktora była praca zatytułowana „Pisma liberalne II obiegu w Polsce w latach 1979-1990”. Dr Knoch ukończył też podyplomowe Studium kadry menedżerskiej do współpracy ze strukturami UE na Wydziale Zarządzania i Ekonomii Politechniki Gdańskiej. W 2008 r. podjął pracę w Europejskim Centrum Solidarności, gdzie pracuje do dziś, kolejno na stanowiskach: adiunkt muzealny (2008-2013), Kierownik Działu ds. Wystawy Stałej (2013-2014), Kierownik Działu Badań Historycznych (2014-2017), główny specjalista ds. naukowych (od 2018).

Po uzyskaniu stopnia doktora, od marca 2012 r., Konrad Knoch został zatrudniony na stanowisku adiunkta w Instytucie Mediów, Dziennikarstwa i Komunikacji Społecznej Uniwersytetu Gdańskiego (w Zakładzie Teorii, Historii i Języka Mediów). Od października 2013 do końca września 2015 r. był kierownikiem Zakładu Historii Prasy, a od października 2022 do końca marca 2023 r. pełnił funkcję zastępcy dyrektora Instytutu Mediów,

Dziennikarstwa i Komunikacji Społecznej. Od lutego 2020 r. jest także wykładowcą Uniwersytetu WSB Merito – na Wydziale Informatyki i Nowych Technologii na kierunku multimedia i grafika komputerowa oraz na Wydziale Biznesu na kierunku turystyka i rekreacja.

2. Ocena osiągnięć naukowych Habilitanta

Na podstawie w art. 219 ust. 1 pkt. 2 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U. 2023 poz. 742), doktor Konrad Knoch jako osiągnięcie wskazał **cykl powiązanych tematycznie artykułów naukowych pod tytułem: „Drugi obieg wydawniczy w PRL w latach 1976-1989”**. Wybór ten uzasadniony został zainteresowaniami rozwijanymi od czasu studiów magisterskich. Habilitant pisze: „Zarówno moją pracę magisterską, doktorską jak i późniejsze publikacje w większości poświęciłem nielegalnej prasie, która ukazywała się w PRL od drugiej połowy lat 70. Dlatego też zdecydowałem się wybrać i opisać na potrzeby przewodu habilitacyjnego cykl artykułów [...]”.

Warto podkreślić w tym miejscu konsekwentne prowadzenie badań podjętych jeszcze w okresie studiów, rozwijanie ich zakresu i doskonalenie metodologii. Temat wskazanego cyklu jest bardzo zbliżony do tematu rozprawy doktorskiej, w oparciu o którą w 2015 r. wydana została monografia pt. *Pisma liberalne drugiego obiegu w Polsce w latach 1979-1990*. Nie znalazła się ona w wykazie osiągnięć stanowiących cykl, będący podstawą ubiegania się o nadanie stopnia doktora habilitowanego, choć jest najpełniejszym opracowaniem zagadnień dotyczących drugiego obiegu w Polsce. Dr Knoch zdecydował się uwzględnić w wykazie osiągnięć naukowych, stanowiących znaczny wkład w rozwój dyscypliny nauki o komunikacji społecznej i mediach 15 tekstów, opublikowanych po uzyskaniu stopnia doktora, przede wszystkim w monografiach. Zaledwie dwa artykuły zostały opublikowane w czasopiśmie – jeden w „Zeszytach Prasoznawczych” i jeden w „Dziejach Najnowszych”. Autor zastrzega równocześnie, że „prezentowane publikacje nie wyczerpują tematyki cyklu”. Rzeczywiście, w wykazie aktywności naukowej można jeszcze znaleźć publikacje tematycznie powiązane ze wskazanym cyklem. Ich ocena znajdzie się w dalszej części recenzji.

Habilitant omawia wybrane przez siebie publikacje, odrzucając porządek chronologiczny na rzecz logicznego. Wydawać by się mogło to uzasadnione, ale tylko do pewnego stopnia. Cykl otwiera bowiem rozdział zamieszczony w księdze jubileuszowej

z 2012 r. – *Ramy prawne i społeczno-polityczne prasy w latach 1976-1990* (poświęconej promotorowi pracy magisterskiej K. Knocha, prof. W. Peplińskiemu), a kończy kilkustronicowy referat pt. *Wpływ drugiego obiegu na polskie przemiany i jego ewolucja w latach osiemdziesiątych XX wieku*, zamieszczony w pokonferencyjnej publikacji Instytutu Filozofii, Socjologii i Dziennikarstwa Uniwersytetu Gdańskiego z tego samego, 2012 roku. Wynika z tego zatem, że wnioski zostały sformułowane przed przeprowadzeniem badań i opublikowaniem ich rezultatów. Habilitant zastrzega wprawdzie, że obydwie powyższe publikacje „korzystają z ustaleń poczynionych jeszcze podczas prac nad rozprawą doktorską, zostały przygotowane już po jej obronie”. Rodzi się jednak pytanie, co nowego do dyscypliny nauki o komunikacji społecznej i mediach wniosły wszystkie pozostałe osiągnięcia z lat 2013-2023, skoro zostały zamknięte wnioskami sformułowanymi w roku 2012. Przyjmując logikę Autora, można by w tym miejscu zakończyć ocenę dorobku. Odniosę się jednak do wszystkich wskazanych w cyklu publikacji.

Za cel swoich badań dr K. Knoch przyjął przede wszystkim podjęcie działań dokumentacyjnych, polegających na odnalezieniu, archiwizacji oraz digitalizacji nielegalnej prasy i książek oraz opracowanie pozyskanych materiałów pod względem formalnym i merytorycznym. Wśród celów szczegółowych znalazło się odniesienie do twórców tych wydawnictw (autorzy, drukarze), ich zawartości oraz odbioru. Wykształcenie historyczne skłaniało badacza do traktowania prasy jako źródła do badań niedawnej przeszłości. Równocześnie zastosowanie w badaniach metod prasoznawczych, głównie analizy zawartości, pozwoliło połączyć nauki humanistyczne z naukami o komunikacji społecznej i mediach, unaoczniając i potwierdzając ich interdyscyplinarny charakter. Usytuowanie badań w naukach o komunikacji społecznej i mediach podkreśla także analiza funkcji, jakie pełniły drugoobiegowe pisma i wydawnictwa w społeczeństwie. Habilitant analizował m.in. ich relacje z organizacjami opozycyjnymi, strukturami strajkowymi, „Solidarnością”. To było podstawą do stawiania pytań o stopień ich niezależności i redefiniowania prasy drugoobiegowej.

Kolejnym celem badań, jak wynika z Autoreferatu, była też „próba prześledzenia ewolucji i dynamiki zmian, które zachodziły w nielegalnej działalności wydawniczej i publikowanych treściach, a także odkrycie mechanizmów oraz prawidłowości jakie rządziły prasą niezależną wraz z analizą motywacji dla których podejmowano działalność wydawniczą w podziemiu”. Szczegółowa charakterystyka wybranych pism i analiza ich zawartości pozwoliła ten cel osiągnąć, równocześnie przyczyniając się do znacznego poszerzenia wiedzy w zakresie historii mediów, która jest niezwykle istotnym elementem nauki o nich.

W rozprawie doktorskiej i opublikowanej na jej podstawie monografii Konrad Knoch poddał wszechstronnej, szczegółowej analizie sześć tytułów prasowych: „Merkuryusz Krakowski i Światowy”, „Trzynastka”, „Niepodległość”, „Przegląd Polityczny”, „Kurs” i „Stańczyk”. Można przypuszczać, że to głównie na ich podstawie poczynione zostały ustalenia do publikacji kolejnych tekstów. Sama rozprawa została wydana drukiem dopiero w roku 2015 (Autor nie udostępnił jej Komisji Habilitacyjnej), ale wcześniejsze publikacje, uwzględnione w cyklu stanowiącym osiągnięcie: *Prasa liberalna drugiego obiegu w latach 1982-1989* (2013) i *Obraz Związku Radzieckiego w publikacjach liberalnych pism drugiego obiegu w latach 1979-1989* (2013), wyraźnie do niej nawiązują, stanowiąc jej fragmenty. Zastanawia, dlaczego Habilitant sugeruje w Autoreferacie, że należy je czytać dopiero jako jedne z ostatnich. Kolejność chronologiczna wskazuje bowiem na poszerzanie zainteresowań badawczych od prasy liberalnej do całej prasy opozycyjnej oraz poszukiwania coraz efektywniejszych metod badawczych. Wskazana kolejność logiczna wprowadza natomiast niepotrzebny chaos, bo w wielu miejscach logiczna nie jest.

W pierwszym artykule wskazanym w cyklu i równocześnie pierwszym chronologicznie – *Ramy Prawne i społeczno-polityczne prasy w latach 1976-1990* (2012), przedstawione zostało szerokie tło historyczne funkcjonowania prasy oficjalnej w PRL, m.in. cenzura oraz centralny system własności i sterowania prasą. Nie ma w nim bezpośredniego odniesienia do pism wydawanych nielegalnie, ale stanowi on dobry punkt wyjścia do ich genezy. Kolejny chronologicznie tekst – *Wpływ drugiego obiegu na polskie przemiany i jego ewolucja w latach osiemdziesiątych* (2012) należałoby potraktować jako tezy do dalszych badań, szczególnie w kontekście przytaczanego już ich celu, tj. próby prześledzenia ewolucji i dynamiki zmian, które zachodziły w nielegalnej działalności wydawniczej. Nie można tych zmian ująć inaczej niż chronologicznie i odnieść je do wydarzeń historycznych, wskazywanych w wymienionym tekście: powstanie „Solidarności” i liberalizacja prawa prasowego, stan wojenny, nowa ustawa o prawie prasowym, „pozorowane działania reformatorskie”, sytuacja międzynarodowa, wybory 1989 r. To gotowy schemat do uchwycenia ewolucji nielegalnej prasy. Po nałożeniu na niego wyartykułowanych w punktach tez dotyczących „wpływu drugiego obiegu na polskie przemiany”: „1. Animacja przemian społecznych i kulturalnych [...], 2. Animacja przemian politycznych [...], 3. Animacja przemian gospodarczych”, należało przystąpić do ich weryfikacji. Służyły temu badania szczegółowe, których efekty odnaleźć można w następujących po sobie publikacjach, od wspomnianych już, zaczerpniętych z rozprawy

doktorskiej, po najnowsze, zawierające analizę zawartości wybranych tytułów prasowych i charakterystykę Wydawnictwa Dobra Powszedniego.

Określając przedmiot i zakres badań Habilitant wskazał m.in. na „ogromną kwerendę w Archiwum Akt Nowych w zespole GUKPPiW” oraz analizę „dziesiątek tytułów solidarnościowej prasy zakładowej” i „wywołane notacje”, które służyły badaniom nad prasą zakładową w PRL i prasą niezależną w okresie „Solidarności”. Trudno jednak znaleźć ich efekty w prezentowanym cyklu publikacji. W żadnym tekście, w żadnym przypisie Autor nie powołuje się na AAN, a w Autoreferacie odsyła do konferencji naukowych, w których brał udział. Cenne są definicje, które sformułował: *niezależnej prasy zakładowej, niezależnej prasy związkowej, niezależnego biuletynu zakładowego, niezależnego biuletynu związkowego i niezależnego zakładowego biuletynu związkowego*, ale wydaje się, że na razie nie znalazły zastosowania w publikacjach. Ta część wypowiedzi Habilitanta odnosi się zatem nie do dotychczasowych dokonań, a raczej zamierzeń („Jestem aktualnie w trakcie opracowywania tego zagadnienia i mam nadzieję, że ukaże się wkrótce drukiem”), podobnie jak obszerny fragment wcześniejszego podrozdziału, przedstawiającego metody badawcze, zakończonego opisem niepowodzeń w pozyskiwaniu środków na badania, a tym samym ich pozostaniu w sferze planów („próbowałem opracować całościową procedurę pracy ze źródłami drugiego obiegu, [...] przygotowałem trzykrotnie projekt do NPRH [...] nie uzyskał finansowania [...]).

Wracając do dokonań już zrealizowanych, w 2014 r. K. Knoch opublikował *Głos Trzeciej Bramy*, który w Autoreferacie zestawiał z późniejszym *Strajkowym Biuletynem Informacyjnym Solidarność* (2015). Pierwszy tytuł scharakteryzował jako „indywidualną inicjatywę młodego absolwenta ASP, który wykorzystując swoje talenty artystyczne i rewolucyjny zapał przygotowywał strajkowy tytuł w roku 1988”, drugi – dla przeciwwagi – był „tytułem bardzo znanym, ukazującym się w nakładzie 40 tys. egzemplarzy, niosącym rewolucję Solidarności w Polskę i świat”. Łączyły je okoliczności, w jakich były wydawane, choć w różnych latach. Obydwa zostały omówione zarówno pod względem organizacyjno-technicznym, jak i zawartości oraz oddziaływania społecznego.

Kolejne publikacje dotyczą Gdańska. W 2016 r. w monografii poświęconej muzyce i jej kontekstom ukazał się tekst pt. *Gdańska prasa drugoobiegowa o muzyce w latach osiemdziesiątych*. W opinii Habilitanta potwierdza on tezę „o politycznym charakterze drugiego obiegu”, co znajduje odzwierciedlenie w artykule, choćby poprzez tytuł jednego z podrozdziałów – „Śpiew jako element protestu”. Szkoda, że w Autoreferacie ten aspekt został potraktowany dość lakonicznie (bardziej wyeksponowana została liczba badanych numerów

pism, przekręcone zostało też nazwisko barda „Solidarności”), bo pokazuje inne, mniej znane oblicze prasy drugoobiegowej – nie tylko patetyczne dyskusje o sytuacji politycznej, ale też kulturę popularną, szczególnie angażującą młode pokolenie, oraz tradycyjne wzorce kulturowe. Warto w tym miejscu zacytować fragment z podsumowania rozważań o muzyce z przywoływanej publikacji:

„W pismach młodzieżowych jest wszystko – od punku, Jarocina, po scenę kabaretową. Widać też w nich, jak reprodukowany jest XIX-wieczny wzorzec protestu [...]. Nigdzie nie jest wprost napisane, ale w tych tekstach, poprzez muzykę, manifestuje się dążenie do wolności. Z jednej strony do wolności politycznej. [...] Z drugiej strony – drugi obieg jest miejscem ‘rewindykacji’ muzyki autentycznej, niczym nieskrępowanej, która przełamuje bariery, ograniczenia, poszerzając pole wolności indywidualnej.”

W 2016 r. zostały opublikowane jeszcze trzy inne teksty włączone do cyklu, tj. *Wydawnictwo Młoda Polska of Gdańsk, Publicystyka „Impulsu” w latach 1987-1989* i *Publicystyka „Solidarności” – pisma Regionu Gdańskiego w latach 1980-1981*. Pierwszy, współautorski z Mirosławem Rybickim, współtwórcą WMP (Habilitant pomija ten fakt w Autoreferacie), jest częścią anglojęzycznej monografii poświęconej podziemnemu drukarstwu i ruchowi wydawniczemu w Polsce w latach 1976-1989, która ukazała się, co warto podkreślić, na rynku amerykańskim. Stanowi monograficzne ujęcie tematu, charakteryzując wieloaspektowo działalność samego Wydawnictwa i Ruchu Młodej Polski, któremu dało początek.

Zupełnie inny charakter mają dwie kolejne publikacje, usytuowane niemal na końcu autorskiej prezentacji cyklu, odnoszące się do studenckiego „Impulsu” i pisma regionalnego NSZZ „Solidarność”, przedstawione jedynie jako „coś na kształt organu” Niezależnego Zrzeszenia Studentów (NZS) i „Solidarności”. W pierwszym artykule – *Publicystyka „Impulsu” w latach 1987-1989*, wstępna, ogólna, ilościowa analiza zawartości została uzupełniona bardzo szczegółową analizą jakościową, prowadzącą m.in. do wniosku, że „W piśmie widać aspiracje i pragnienia młodego pokolenia, także w wymiarze walki opozycyjnej. Na łamach gazety da się wyczuć żal, gorycz, niemal odrzucenie przez starszych działaczy Solidarności, niemoc przewycięzania obecnego stanu, co pokazuje masowa emigracja młodych na Zachód, brak perspektyw”. Drugi tekst – *Publicystyka „Solidarności”* jest bezpośrednią kontynuacją omówionego wyżej *Strajkowego Biuletynu Informacyjnego „Solidarność”* (2015). Chronologia publikacji skłania do odrębnego potraktowania obydwu, ale dlaczego w autorskiej prezentacji, opartej o kryterium logiczne, znalazły się one na

odległych miejscach (5 i 13), w zestawieniu z innymi tytułami, uzasadnić można jedynie występującym w tytułach wspólnie prezentowanych artykułów słowem *publicystyka*. Ale to raczej mało przekonujące.

W tej samej grupie tekstów, co dwa wymienione wyżej, Habilitant umieścił jeszcze *Publicystykę „Homka” w latach 1983-1990* (co przemawia za wspomnianym „kryterium”), opublikowaną w roku 2020. Opiera się na analizie jakościowej, uzupełnionej w podsumowaniu – podobnie jak w *Publicystyce „Solidarności”* – zestawieniem ilościowym. Prezentuje pismo związane z Ruchem Społeczeństwa Alternatywnego, w którym „rozpoczęto pionierskie dyskusje na tematy obecne w dzisiejszej debacie publicznej, takie jak ekologia, kara śmierci czy krytyka hierarchicznego Kościoła”. Autor zwraca uwagę, że „z publicystyki ‘Homka’ wyłania się w miarę spójny, przejrzysty i klarowny program budowy społeczeństwa alternatywnego. Widać również ewolucję i dojrzewanie programu, widać jak dzieci Solidarności stają się gorącymi krytykami jej metod [...]”. Ten tekst zatem stanowić może pewnego rodzaju podsumowanie całego cyklu (choć po nim został opublikowany jeszcze jeden w 2023 roku – *Wydawnictwo Dobra Powszedniego*).

Burząc nieco chronologię (pominę na razie artykuł metodologiczny z roku 2017), odniosę się najpierw do *Percepcji Jałty w drugim obiegu* z 2019 r. Został on uznany przez Autora za jeden z najważniejszych w dorobku. Dlaczego znalazł się między *Obrazem pracownika stoczni* (2020), a tekstem o muzyce lat 80.(2016)? (Czy jest uzasadnieniem: „Wcześniej pisałem o paradoksie Jałty, teraz o paradoksie muzycznym”?) Ten tekst wydaje się najbardziej historyczny, zarówno z uwagi na czas wydarzeń, o jakich traktuje, jak i na wykorzystane źródła i opracowania. Równocześnie przedstawia interpretację tych wydarzeń w prasie podziemnej, na podstawie szczegółowej, jakościowej analizy zawartości wybranych pism. Tak jak pisze Habilitant w Autoreferacie, w kolejnych materiałach widać „odejście od myślenia mitycznego, stereotypowego, życzeniowego na rzecz szukania rozwiązań, budowania planów, nadziei na zmiany”.

W *Obrazie pracownika stoczni przed sierpniem 1980 roku w publikacjach „Robotnika Wybrzeża” i „Głosu Stoczniewca”* (2020) mamy do czynienia z analizą porównawczą. Oficjalny przekaz medialny z „Głosu Stoczniewca” został skonfrontowany z opozycyjnym z „Robotnika Wybrzeża”. Obraz wyłaniający się z „Głosu Stoczniewca” K. Knoch określił mianem „literacko-propagandowego ujęcia” pracownika stoczni jako „archetypu renesansowego człowieka”. Jego przeciwieństwem był „dramatyczny opis stoczniewej

rzeczywistości”, zawarty w „Robotniku Wybrzeża”. W żadnym z nich nie podejmowano tematu religijności stoczniovców, choć ta była ważna, także ze względu na pierwszą pielgrzymkę do kraju papieża-Polaka, Jana Pawła II.

Odmierna od powyższej jest najnowsza publikacja – *Wydawnictwo Dobra Powszedniego (1982-1986)* (2023), pokazana przez Autora jako przeciwwaga dla *Wydawnictwa Młodej Polski* (2016). Wydawnictwo Dobra Powszedniego, powstałe z inicjatywy trzech gdańskich studentów, zajmowało się drukiem książek. Działo w szczególnie trudnych warunkach ze względu na jego lokalny charakter i środowisko, w którym się wszyscy znajdują oraz problemy logistyczne, w tym np. brak siatki kolporterów. Ten tekst nie łączy się bezpośrednio z mediami w ich klasycznym rozumieniu, ale doskonale wpisuje się w nauki o komunikacji społecznej, podejmując problematykę z pogranicza historii, bibliologii i komunikacji.

Pora sięgnąć do ostatniego artykułu – *Jak badać prasę drugiego obiegu?* – z 2017 r., jedyne opublikowane w czasopiśmie medioznawczym – „Zeszytach Prasoznawczych”. Warto na niego spojrzeć z perspektywy zebranych wcześniej doświadczeń Habilitanta w zakresie metodologii, co zresztą zostało wyartykułowane we wstępie: „Od niemal dziesięciu lat w swojej pracy naukowej zajmuję się badaniem prasy drugiego obiegu w Polsce”. Autor poświęca mu dużo uwagi w Autoreferacie, szczegółowo omawiając metody badawcze. To bardzo ważny tekst w dorobku z punktu widzenia dyscypliny nauki o komunikacji społecznej i mediach. Bazując na własnych, wieloletnich doświadczeniach, K. Knoch zwraca uwagę na najważniejsze problemy i formułuje postulaty badawcze. Tu ponownie warto podkreślić, że historia mediów, którą się zajmuje, jest istotnym ogniwem współczesnej nauki o mediach. Stąd uzupełnienie metod prasoznawczych metodami historycznymi, szczególnie *oral history*. Nie najlepiej brzmi jednak używane przez Autora określenie „wywoływanie notacji”, także w kontekście podanej definicji: „notacje można definiować jako wywiady z osobami uczestniczącymi w działaniach opozycji demokratycznej czy Solidarności [...]. Notacje są jedną z interdyscyplinarnych form poznawania przeszłości, które pozwalają na wykorzystanie pamięci indywidualnej do konstruowania pamięci i tożsamości zbiorowej”. Sam wywiad (rozmowa) jest formą ulotną, sposobem na przywołanie wspomnień, które są utrwalane w określonej postaci. Stąd mowa o notacjach dźwiękowych czy filmowych. Notacje zatem, w postaci konkretnego dokumentu, raczej się tworzy, realizuje, niż wywołuje.

Nie umniejszając wartości merytorycznej omawianego artykułu, pragnę zwrócić uwagę na jeszcze jedną, drobną jego niedoskonałość. Pisząc o prasie drugiego obiegu, Autor ma

świadomość, że wielu publicystów używało pseudonimów. W prasie oficjalnej było i jest podobnie. Dawid Warszawski, na którego się powołuje, to pseudonim Konstantego Geberta. Podobnego niedopatrzenia nie wychwylił także recenzent rozprawy *Pisma liberalne drugiego obiegu w Polsce w latach 1979-1990* (2015). Tam na ss. 36 i 37 pojawia się i Dawid Warszawski, i Konstanty Gebert (jako dwie osoby). Przy kolejnym odwołaniu do Dawida Warszawskiego, w przywoływanym wyżej tekście o percepcji Jałty (2019), zostało już podane właściwie nazwisko i pseudonim.

Powyższe szczegółowe uwagi, dotyczące wskazanego do oceny **Cyklu powiązanych tematycznie artykułów naukowych pod tytułem: „Drugi obieg wydawniczy w PRL w latach 1976-1989”**, pozwalają wyciągnąć następujące wnioski:

1. Obszar badań wybrany przez Habilitanta, konsekwentnie penetrowany i poszerzany przez wiele lat, nie jest popularny wśród medioznawców, co czyni Autora specjalistą w tym zakresie i nadaje dużą wartość poznawczą jego publikacjom.
2. Przedmiot i cel badań oraz zastosowana metodologia sytuują omawiane publikacje na pograniczu historii i nauk o komunikacji społecznej i mediach, co potwierdza interdyscyplinarny charakter badań, a równocześnie związek dyscypliny nauki o komunikacji społecznej i mediach z innymi dyscyplinami, w tym z dziedziny nauk humanistycznych.
3. Powiązanie metod medioznawczych z historycznymi poszerza możliwości badawcze i wzbogaca nauki o komunikacji społecznej i mediach, co Autor potwierdził, prowadząc badania prasy drugoobiegowej.
4. Słabością wskazanego cyklu jest fakt, że składają się na niego niemal wyłącznie publikacje w zbiorowych monografiach (często teksty pokonferencyjne), zaledwie jeden artykuł został opublikowany w czasopiśmie medioznawczym.
5. Habilitant nie najlepiej poradził sobie też z uporządkowaniem i omówieniem wybranych publikacji stanowiących cykl. Próbował przedstawić je w ustalonym przez siebie porządku logicznym, co zaskutkowało wskazaniem tekstu pokonferencyjnego z 2012 r. jako wniosków z badań prowadzonych do roku 2023.

Konkluzja:

Osiągnięcia naukowe dra Konrada Knocha w postaci przedstawionego do oceny cyklu publikacji stanowią znaczny wkład w rozwój nauk o komunikacji społecznej i mediach i mogą być podstawą do ubiegania się o nadanie stopnia naukowego doktora habilitowanego w dyscyplinie nauki o komunikacji społecznej i mediach. W Autoreferacie Autor powinien jednak bardziej uwypuklić medioznawczy aspekt badań, a wnioski z nich płynące przedstawić na podstawie wszystkich zawartych w prezentowanym cyklu publikacji.

3. Ocena aktywności naukowej

Przedłożony do recenzji pozostały dorobek badawczy sytuuje się, podobnie jak omówiony wyżej cykl publikacji, na pograniczu nauk o komunikacji społecznej i mediach i historii. Habilitant klasyfikuje go w dwóch zasadniczych obszarach:

1. historia prasy gdańskiej,
2. komunikowanie historii.

W pierwszym obszarze badania dotyczyły gdańskiej prasy w latach 1956-2000. Ich celem było uzupełnienie, pogłębienie i weryfikacja dotychczasowych ustaleń oraz zwrócenie uwagi na nieopracowane wcześniej zagadnienia i materiały. Za jedno z najważniejszych osiągnięć Habilitant poczytuje sobie odnalezienie archiwum tygodnika społecznego „Czas” i jego kompleksową digitalizację oraz zrealizowanie 3 notacji z twórcami i współpracownikami pisma. Efektem badań w tym obszarze były wystąpienia konferencyjne oraz publikacje, np. *Reakcje prasy gdańskiej na powstanie Niezależnego Samorządnego Związku Zawodowego „Solidarność”*, *Reakcje prasy gdańskiej na wydarzenia Czerwca 1976*, *Publicystyka pisma „Uwaga” w latach 1957-1958*, *Literacko o przemyśle stoczniovym – fenomen „Głosu Stocznio-wca” w latach 70.*, *„Przegląd Polityczny” w latach 1989-2000*. Dwa ostatnie tytuły były już przedmiotem analiz w publikacjach uwzględnionych w cyklu wskazanym jako osiągnięcie, ale w innym, węższym ujęciu. „Przegląd Polityczny” tutaj został potraktowany bardzo szczegółowo. Autor w trzech częściach artykułu publikowanego w kolejnych numerach czasopisma „Media-Biznes-Kultura” wszechstronnie scharakteryzował problemy organizacyjne, które wiązały się z transformacją ustrojową i ewolucją pisma, szatą graficzną i strukturę, problemy finansowe, zasady funkcjonowania zespołu redakcyjnego, druk

i kolportaż periodyku. Na podstawie analizy zawartości przedstawił proces budowania środowiska politycznego przez gdańskich liberałów, poczynając od integracji różnych inicjatyw politycznych i gospodarczych, a skończywszy na powstaniu Kongresu Liberalno-Demokratycznego, a następnie Unii Wolności. Przedstawił również ewolucję i zmianę profilową „Przeglądu Politycznego” oraz ocenił jego dorobek publicystyczny.

W obszarze komunikowania historii dr K. Knoch podkreśla praktyczny wymiar swojej działalności – pracę dydaktyczną w szkole i na uczelni oraz w Europejskim Centrum Solidarności. Publikacje i wystąpienia na konferencjach dotyczą m.in. wystaw organizowanych w ECS oraz mediatyzacji historii. Tu także zostały zaliczone katalogi i przewodniki po wystawach (13), w Wykazie aktywności naukowej albo artystycznej potraktowane jako realizacja dzieł artystycznych. Nie umniejszając ich znaczenia w komunikowaniu historii oraz działalności Habilitanta na jej rzecz, warto jednak pamiętać, że dyscyplina nauki o komunikacji społecznej i mediach należy do dziedzin naukowych, a nie artystycznych, zatem ocena dorobku artystycznego nie mieści się w granicach recenzji.

Dużą część aktywności naukowej dra K. Knocha wiąże się z Europejskim Centrum Solidarności. Praca w nim polegała m.in. na organizowaniu i współorganizowaniu konferencji naukowych i popularno-naukowych, wydarzeń rocznicowych, spotkań i debat z byłymi opozycjonistami, świadkami historii, autorami książek. To też jest praktyczny wymiar komunikowania historii. Ta kategoria jest bardzo pojemna. Właściwie całą pracę w ECS można by w niej zmieścić. Wypada jednak oddzielić naukę od sztuki oraz dydaktyki i popularyzacji.

W ujęciu ilościowym dorobek publikacyjny, zarówno stricte naukowy, jak i naukowo-artystyczny Habilitanta jest znaczny. Stanowi go:

- 1 monografia autorska na podstawie rozprawy doktorskiej (nieudostępniiona do recenzji),
- 1 monografia współautorska (nieudostępniiona do recenzji, bez określenia udziału dra K. Knocha w jej powstaniu),
- współredakcja 4 książek (nieudostępniionych do recenzji, bez określenia udziału dra K. Knocha w ich powstaniu),
- 7 artykułów (1 w trzech częściach) w punktowanych czasopismach naukowych (w tym 2 wskazane jako osiągnięcie stanowiące podstawę ubiegania się o nadanie stopnia doktora habilitowanego), z których 4 w czasopismach medioznawczych,

- 27 rozdziałów w monografiach naukowych (w tym 13 wskazanych jako osiągnięcie stanowiące podstawę ubiegania się o nadanie stopnia doktora habilitowanego), z których 2 w języku angielskim,
- 1 artykuł w czasopiśmie spoza listy MNiSW,
- 1 recenzja,
- 13 autorskich lub współautorskich katalogów i przewodników po wystawach.

Aktywność naukową Habilitanta dopełniają wystąpienia na 33 konferencjach naukowych, członkostwo w ponad 20 komitetach organizacyjnych i 4 naukowych konferencji, organizacja lub współorganizacja i/lub udział w kilku wydarzeniach rocznicowych. Dr K. Knoch jest również redaktorem sekcji tematycznej „Historia mediów i dziennikarstwa” czasopisma „Media-Biznes-Kultura”, członkiem redakcji czasopisma „Wolność i Solidarność” oraz członkiem Rady Naukowej sekcji wydawniczej Biblioteka ECS. Powierzono mu recenzje wydawnicze 7 książek, 4 artykułów, 2 rozdziałów anglojęzycznej książki wydanej w USA oraz recenzje naukowe 3 wystaw, albumu i komiksu.

Konkluzja:

Dr Konrad Knoch wykazuje się istotną aktywnością naukową albo artystyczną realizowaną w więcej niż jednej uczelni, instytucji naukowej lub instytucji kultury, zgodnie z art. 219 ust. 1 pkt. 3 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. Dorobek z pogranicza nauk o komunikacji społecznej i mediów, należących do dziedziny nauk społecznych, i historii, należącej do nauk humanistycznych, wskazuje na możliwość integracji obydwu dziedzin i środowisk naukowych. Równocześnie stanowi znaczny wkład w rozwój nauk o komunikacji społecznej i mediach.

4. Ocena osiągnięć dydaktycznych, organizacyjnych oraz popularyzujących naukę

Dr Konrad Knoch jest zatrudniony na stanowisku badawczo-dydaktycznym w Instytucie Mediów, Dziennikarstwa i Komunikacji Społecznej Uniwersytetu Gdańskiego oraz w Europejskim Centrum Solidarności. Prowadził zajęcia dydaktyczne dla studentów

z różnych przedmiotów, związanych z zainteresowaniami badawczymi: *historia mediów i dziennikarstwa XX wieku, papierowa rewolucja, historia Polski, pokojowa rewolucja Solidarności, polski system medialny, media lokalne i środowiskowe*. Praktyczne doświadczenia wykorzystywał do prowadzenia zajęć z przedmiotów *organizacja wystaw, zarządzanie projektem kulturalnym, licencjackie seminarium projektowe*. Prowadził też tradycyjne seminaria licencjackie i magisterskie. Dydaktykę realizuje również w drugiej uczelni – Uniwersytecie WSB Merito, prowadząc zajęcia z przedmiotów *zarządzanie wydarzeniami artystycznymi, zarządzanie talentem, zarządzanie projektem medialnym, wybrane zagadnienia mediów i sztuki współczesnej, historia sztuki i mediów, etyka w komunikacji medialnej, kultura społeczeństwa cyfrowego*. Za działalność w zakresie edukacji i kultury otrzymał Medal „Zasłużony Kulturze Gloria Artis” (2015), Medal Komisji Edukacji Narodowej (2021) oraz Nagrodę Nauczyciela Roku im. K.C. Mrongowiusza (2023).

W pracy dydaktycznej dr K. Knoch wprowadzał innowacyjne metody, stosował narzędzia pracy zdalnej jeszcze zanim stały się one powszechne. Brał udział w licznych szkoleniach dotyczących technik i metod zdalnego nauczania (ClickMeeting, MS Teams, Zoom, Skype). Zdobyte umiejętności wykorzystał nie tylko w pracy ze studentami, ale także do prowadzenia szkoleń z obsługi MS Teams dla pracowników i współpracowników Instytutu Mediów, Dziennikarstwa i Komunikacji Społecznej UG. W oparciu o doświadczenia dydaktyczne opublikował artykuły *Zastosowanie Facebooka w pracy ze studentami* (2016) oraz *Wady i zalety nauczania zdalnego na kierunku Dziennikarstwo i Komunikacja Społeczna* (2021). W 2022 r. natomiast, wspólnie z dr Beatą Czechowską-Derkacz, wydał *Antologię młodych mediów. Prace badawcze i projektowe studentów Instytutu Mediów, Dziennikarstwa i Komunikacji Społecznej Uniwersytetu Gdańskiego*. Jest to zbiór najlepszych prac dyplomowych studentów dziennikarstwa i komunikacji społecznej UG, zebranych z okazji piętnastolecia kształcenia na tym kierunku.

Na realizację procesu dydaktycznego oraz działalność organizacyjną Habilitanta mają wpływ doświadczenia praktyczne m.in. z Europejskiego Centrum Solidarności. Równocześnie rozwój naukowy, prowadzone badania, publikacje o charakterze interdyscyplinarnym – z pogranicza historii, komunikacji społecznej i mediów oraz kultury i sztuki – przekładają się na konkretne działania praktyczne, np. wypracowanie autorskiej metodologii budowania wystaw narracyjnych, a w szczególności całościowego budowania scenariusza ekspozycyjnego. Warto wspomnieć także o działalności Międzywydziałowego Koła Naukowego Neptun TV, którego dr Knoch był współzałożycielem i opiekunem. Od 2019 r.

Koło zrealizowało 130 materiałów filmowych. Treści prezentowane przez studentów dotyczą ważnych kwestii społecznych i wzbudzają zainteresowanie nawet w mediach ogólnopolskich. Niewątpliwie uczestnictwo w pracach koła rozwija umiejętności z zakresu technik montażu, technik operatorskich i realizacyjnych. Jego powołanie i działalność należy uznać za sukces Habilitanta, bo jest to doskonały przykład łączenia wiedzy z umiejętnościami praktycznymi i zaangażowania w życie Uniwersytetu.

Warta odnotowania jest także wspólna inicjatywa dra Knocha i Koła Naukowego Neptun TV polegająca na organizowaniu zdalnych konferencji studenckich. Pierwsza odbyła się w roku 2020 i rozpoczęła cykl pod hasłem „...jak radzić sobie z funkcjonowaniem w trudnych czasach”. W pierwszym roku były to „Kół naukowych sposoby na COVID-19, czyli jak...”, w kolejnych „Kół naukowych sposoby na media i bezpieczeństwo...”, „Kół Naukowych reakcje na wojnę w Ukrainie...”. Habilitant był również organizatorem cyklicznych studenckich wyjazdów studyjnych do Warszawy, połączonych ze zwiedzaniem sejmu, wizytami w muzeach i teatrach. Przygotowania do wyjazdów zaowocowały stałą współpracą z redakcją tygodnika „Polityka”, dzięki której studenci mogli poznać od środka funkcjonowanie współczesnej redakcji prasowej.

Działalność dydaktyczna i organizacyjna Kandydata do stopnia naukowego doktora habilitowanego nakładają się w wielu obszarach. Ale aktywność organizacyjna obejmuje też działalność naukową. W latach 2013–2015 dr K. Knoch pełnił funkcję Kierownika Zakładu Historii w Prasy w Instytucie Filozofii, Socjologii i Dziennikarstwa, a później, od października 2022 do marca 2023 r. zastępcy dyrektora Instytutu Mediów, Dziennikarstwa i Komunikacji Społecznej. Angażował się również w prace Wydziałowego Zespołu ds. Zapewnienia Jakości Kształcenia oraz Komisji Programowej na kierunku Dziennikarstwo i Komunikacja Społeczna, koordynował przygotowanie zmian programowych na studiach licencjackich. Był członkiem zespołu przygotowującego dla Polskiej Komisji Akredytacyjnej raport samooceny kierunku. Uczestniczył w pracach Komisji Rekrutacyjnej dla studentów dziennikarstwa. Od 2016 roku jest członkiem Rady Wydziału Nauk Społecznych UG, do 2020 roku był członkiem Odwoławczej Komisji Dyscyplinarnej ds. Studentów, a następnie członkiem Rady Przedstawicieli Społeczności Akademickiej WNS UG.

Dr K. Knoch dał się poznać także jako popularyzator nauki, działacz na rzecz środowiska społecznego. Zaangażował się też w pracę dziennikarską, pomagając studentom w realizacji dziennikarskiego projektu poświęconego skokom narciarskim – modyfikując

i rozwijając portal skijumper.pl, który stał się m.in. miejscem odbywania praktyk studenckich i swoistą szkołą dziennikarstwa sportowego.

Umiejętność łączenia teorii z praktyką jest niezwykle cenna zarówno w pracy naukowca, nauczyciela akademickiego, jak i muzealnika, popularyzatora wiedzy, dziennikarza. Dorobek przedstawiony przez Habilitanta jednoznacznie potwierdza, że tę umiejętność posiadał. Równocześnie stał się prekursorem nowej subdyscypliny nauk o komunikacji społecznej i mediach – komunikowanie historii.

5. Wnioski końcowe

Uwzględniając wszystkie powyższe uwagi, dotyczące przede wszystkim osiągnięć naukowych, ale też dydaktycznych, organizacyjnych i popularyzatorskich, stwierdzam, iż **Kandydat do stopnia doktora habilitowanego spełnia wymogi stawiane w artykule 219 ust. 1 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce**. Przedstawiony do oceny dorobek stanowi znaczny wkład w rozwój dyscypliny nauki o komunikacji społecznej i mediach.

Wnioskuje o dopuszczenie doktora Konrada Knocha do kolokwium habilitacyjnego w zakresie dyscypliny nauki o komunikacji społecznej i mediach.

